

BOSANSKI LATINISTA fra BLAŽ JOSIĆ

Blaž Josić je rođen u Rapačama, blizu Tuzle 2. marta 1820 i dobio ime, Bonaventura. Kasnije, kad je obukao redovničke haljine u Kraljevoj Sutjesci (Bosna), dobio je ime Blaž (1835). Od 1837—1842 nalazi se na studijama u Ugarskoj. Vrativši se u Bosnu vršio je razne redovničke dužnosti. 1863 postao je provincijal a dvije godine kasnije apostolski vikar. 1866 bio je u Rimu gdje je obolio. Ubrzo se povuče u Cernik. Kako mu se zdravlje pogoršavalo, odlučio je da se preseli u Kraljevu Sutjesku. Tamo je i umro 24. decembra 1868¹⁾.

Kako Josić živi i radi u doba ustanka protiv Turaka, u doba buđenja nacionalne svijesti među Južnim Slavenima, u doba tzv. „Barišičeve afere“ kod bosanskih franjevaca, potrebno je da se u glavnim crtama prikaže njegova politička aktivnost i saradnja sa istaknutim ličnostima njegova vremena u Bosni, Hrvatskoj i Srbiji.

U vrijeme kad je u Bosni apostolski vikar bio fra Rafael Barišić²⁾, nastao je veliki crkveni spor u Bosni, poznat pod imenom „Barišičeva“ afera i to između biskupa Rafaela Barišića (koji je prije bio franjevac) te samih bosanskih franjevaca. Spor je trajao od 1832—1846. Bio je administrativno-crkvenog značaja. Barišić je naime htio da se miješa preko pravnih granica svoje vlasti i u unutarnji život, samih bosanskih franjevaca. Detaljniji pogled u ovu aferu daje u novije vrijeme nekoliko istaknutih studija i dijelâ³⁾.

Zaoštravanje sukoba prenosilo je često borbu i na teren bezobzirnog uzajamnog optuživanja između „barišičevaca“ i „provincijalaca“, u kome se grubo razotkrivaju naravi i običaji i jednih i drugih, njihovi odnosi prema katoličkom puku i prema Vatikanu, prema turskim vlastima i inostranim vladama. Barišičevu aferu, koja je vrlo interesantna za historiju Bosne i Hercegovine u 1. pol. 19. v. registruju svi naši historičari. Osim Kecmanović Ilije o spomenutoj aferi i prije je dosta pisano⁴⁾.

¹⁾ Isp. Jelenić Julijan, *Bio-bibliografija franjevaca Bosne Srebreničke*, I. sv. (Ančić—Josić) Zagreb 1925, str. 139—144 (LIV bio-bibliografija Blaža Josića).

²⁾ Rafo Barišić rođen je 1797 u Očevju (Bosna). Školu je polazio u Kraljevoj Sutjesci i tu stupio u franjevački red. Filozofiju i teologiju studirao je u Turinu gdje je po završetku studija bio generalni lektor. 1830 vratio se u Bosnu gdje je ubrzo (1832) postao biskupom i apostolskim vikarom. Na ovom položaju ostao je do formiranja zasebne hercegovačke provincije i imenovanja za apostolskog vikara u Hercegovini, gdje ostaje sve do smrti. Umro je na Širokom Brijegu (Lištica) 1863. U Turinu je g. 1821. štampao: „Conclusiones ex universa philosophia selectae“ i „Theses ex theologia selectae“.

³⁾ Isp. osobito Kecmanović Ilija, *Barišičeva afera* (Prilog proučavanju istorije Bosne i Hercegovine u I. pol. 19. st.), Djela Naučnog društva B. i H., odjeljenje istorisko-filoloških nauka, knjiga III., Sarajevo 1954.

⁴⁾ Isp. Ćorović Vladimir, *Bosna i Hercegovina*, Beograd 1925, str. 134; Popović Vasilj, *Agrarno pitanje u Bosni i turski neredi za vrijeme reformnog režima Abdul-Medida*, Beograd 1949, str. 91—92; Prelog Milan, *Povjest Bosne u doba osmanlijske vlade*, II. dio, Sarajevo, str. 168—169; Jelenić Julijan, *Kultura i bosanski franjevci*, II. sv., Sarajevo 1915, str. 22—56; Gavranović Berislav, *Uspostava redovite katoličke hijerarhije u Bosni i Hercegovini* 1881, Beograd 1935; Jukić: *Borenje DARŽAVE Bosne Srebrnite s biskupom G. Rafom Barišićem*, Spomenik Srpske Kraljevske Akademije L XVII, Drugi razred 53, Beograd 1930.

U doba Barišićeve afere Vatikan je donio odluku kojom se bosanskim franjevcima zabranjuje da šalju svoje klerike na školovanje u „Cesarovinu“. Za to je Vatikan imao velikih razloga a najglavniji je bio taj što su franjevci tamo dolazili u dodir sa savremenim narodnim pokretima, bilo onima u Srbiji ili onima u Hrvatskoj. Na mlade franjevačke studente ti su pokreti vršili snažan uticaj pa su neki od njih postali njihovi aktivni saradnici i suborci. Najaktivniji i najistaknutiji bili su Blaž Josić i Frano Jukić. Svi su oni svojim radom pokazali da su vezani više za svoj narod i njegove kulturne i nacionalne potrebe nego za isključive interese katolicizma kao kozmopolitske organizacije. U to doba Barišić je u Bosni bio eksponat rimsko-bečke politike. Austrija je, razumije se, davala Barišiću podršku a Rimska kurija, koja je Barišića stalno pomagala, suprotstavljala se narodnom pokretu. Međutim, revoltirani bosanski franjevci, koje je tada turska vlast donekle podržavala, odupiru se pritisku Rima i Beča i koriste suprotnosti velikih sila na Balkanu. Barišić je uglavnom vodio borbu protiv pristaša Ilirskog pokreta koji su tada saradivali i sa Srbijom. Među istaknutim borcima protiv Barišića i protiv onog stava koji je Vatikan bio zauzeo prema bosanskim katoličkim svećenicima i njihovim vjernicima, nalazi se nekoliko uglednih propagatora Ilirskog pokreta u Bosni i Hercegovini. Martin Nedić, Ivan Frano Jukić, Jakov Baltić i Blaž Josić bili su nosioci „probuđene narodnosti“ među bosanskim katolicima nasuprot „talijanima“ i „barišićevcima“⁶⁾.

Poznata „ilirska veza“ preko porodice Brlić u Slavonskom Brodu dobro je došla bosanskim franjevcima u njihovoj borbi protiv Barišića.

Mladi bosanski franjevci 30-tih i 40-tih godina 19. vijeka školovali su se u Ugarskoj i Hrvatskoj i tamo pali pod uticaj Ilirskog pokreta. Na njih je osim toga djelovala i oslobodilačka borba srpskog naroda.

Nije slučajnost da se među njima nalaze Josić, Jukić, Baltić i Kovačević, koji su iz Vesprima u Ugarskoj, gdje su studirali teologiju, zimi 1840 krenuli u Bosnu da pripremaju ustanak, računajući na pomoć u oružju i borcima od sunarodnjaka i sa Save i sa Drine⁶⁾.

Među istaknutim protivnicima Barišića nalazio se i Stjepan Marjanović⁷⁾, reformator franjevačkih škola i poznati pedagog. Bosanski franjevci u svojoj borbi nalaze oslonac i u Srbiji. Blaž Josić i Martin Nedić bili su u prepisci sa istaknutim ličnostima Srbije. Kecmanović Ilija u „Prilozima“ svog rada koji smo spomenuli donosi 12 pisama Blaža Josića. Ova su pisma napisana u vremenu od 18. VIII. 1843 do 1. IX. 1846. Osmam pisama potpisao je punim prezimenom, dva je potpisao sa „Vaso“ (pisma od 20. IX. 1834 i 13. II. 1845), druga dva potpisao je sa „tvoj do luga virni součenik“, odnosno „tvoj součenik“ (pisma od 24. VIII. i 28. XII. 1845). U pet Josićevih pisama stoji izričito da su napisana u samostanu u Kraljevoj Sutjesci, koju Josić piše ili kao „Sutiska“, ili kako „Kraljeva Suttiska“ ili kao „Sudinsko“. Jedno je bez oznake mjesta. U ona tri pisma, koja nije potpisao svojim pravim imenom, pisac „prikriiva“ i mjesto odakle potječe, pa, po obližnjem srednjovjekovnom gradu Bobovcu, piše „kod Bobovca u samostanu sv. Ive“ „kod grada Bobovca“. Tri pisma je napisao za vrijeme svog boravka u Srbiji. Sva su Josićeva pisma upućena Tomi Kovačeviću, njegovom suučniku sa studija u Mađarskoj⁸⁾. U svoja dva pisma, napisana u razmaku od mjesec i po dana, Josić izvješćuje Kovačevića o prilikama u Bosni, o razviku spora sa Barišićem, o pojedinim franjevcima i njihovoj želji da im se redovito šalju srpske novine. Veliki broj tih novina koje su franjevci dobivali iz Srbije danas se nalazi u Kraljevoj Sutjesci. Neki su bosanski franjevci i saradivali u srpskim novinama kao fra Grga Martić. Blaž Josić na pr. krajem godine 1841, u novogodišnjem broju „Serbskog narodnog lista“ piše članak *Razmišljenija pri koncu stare godine*, i u njemu želi listu „blagopolučnu novu godinu“⁹⁾. Od svih Josićevih pisama najopširnije

⁶⁾ Isp. Kecmanović I., o. c. str. 68.

⁷⁾ Isp. Markušić—Škarica, *Život i rad Frana Jukića*, Sarajevo 1908, str. 22—27.

⁸⁾ 20-tih godina XIX. st. piše on Institutiones grammaticae latinae, Syntaxis linguae, Systema litterarium pro directione scholarum provinciae bosnensis deserviens i dr.

⁹⁾ Isp. Kecmanović I., o. c. str. 81—83.

⁹⁾ Isp. Kecmanović I. o. c. str. 85.

i najinteresantnije je ono od 20. IX. 1844. Puno je loših vijesti i pesimizma. U njemu izražava želju da definitivno pređe u Srbiju. Te iste godine Barišić je bio izjavio da će Josića premjestiti iz Kraljeve Sutjeske, i to zbog njegovih „Elegija“. Kako ćemo vidjeti, to je jedna oveća pjesma (epopeja) napisana na latinskom jeziku oko 1841, i inspirisana kao i poezija Martina Nedića, sveslavenskim i ilirskim raspoloženjima i zanosima svoga vremena. Zato je Barišić i bio neraspoložen prema Josiću¹⁰⁾.

Kako je Josićev rad na književnom polju povezan s radom Martina Nedića, spomenut ćemo glavne karakteristike Nedićeva književnog rada.

Koncem 18. st. i u prvoj pol. 19. st. u srpsko-hrvatskoj književnosti zastupan je i kod Hrvata i kod Srba pseudoklasicizam uz romantiku koja se tada tek razvijala. Mnogi pjesnici su prigodničari, koji opjevaju svaki malo važniji događaj društvenog ili narodnog života. Patriotizam, didaktička lirika, apostrofiranje pojedinih ličnosti — to je građa njihove poezije. Takve pjesme pjevaju Mušicki, Hadžić, Simo Milutinović, u Hrvata gotovo svaki Ilir. U doba ilirizma u Bosni pjevaju prigodnice Josić, Jukić, Martić, Šunjić i dr. Najviše prigodnica pjevao je Martin Nedić¹¹⁾. Povodom imendana pseudoklasika, uglednog člana reda i patriote Blaža Josića dne 2. II. 1846 Nedić mu pjeva prigodnicu: *Pjesan o Blažu Josiću na treći dan veljače g. 1846 prikazan*. Pjesma veliča Josića, naziva ga domorodom, nek se Josić slavi, dok se Spreča Sprečom zove. Pjesma je napisana u osmercu. D-r Drljić fra Rastko donio ju je na str. 191. svoje štampane doktorske disertacije. Kako ćemo vidjeti, i Josić je 10 godina kasnije spjevao dvije pjesme Martinu Nediću prigodom njegova povratka iz Rima s općeg kapitula franjevačkog reda 1856 i prigodom Nedićeva imendana te iste godine.

G. 1855 prigodom posvećenja Marijana Šunjića za biskupa u Đakovu, koje je izvršio J. J. Štrosmajer, Nedić pjeva prigodnicu: *Pjevanje Presvjetlom i Prepoštovanom Marijanu Šunjiću*. (pjesma štampana u Osijeku). Ima 66 strofa po 4 stiha, u osmercu. Spjevana je u Kraljevjoj Sutjesci pod Bobovcem. U njoj je prikazan čitav Šunjićev život hronološki od rođenja do g. 1855. Pošto je uzveličao u ovoj odi sva znatnija djela iz Šunjićeva života, pjeva:

„Al na svetu što je vilah,
Sve da bi se sjedinile,
Za njegova spjevat dila,
Uzalud bi sve trudile“¹²⁾.

Josić je 1855 spjevao, kako ćemo vidjeti, jednu krasnu latinsku pjesmu M. Šunjiću, u kojoj, slično kao i Nedić, pjeva o Šunjićevim djelima i veliča njegovu ličnost. Nedić je najplodniji pisac prigodničar. Mnoge njegove prigodnice imaju političko-ideološku i nacionalnu vrijednost kao i Josićeve latinske pjesme. Među njima se ističu prigodnice za Gajevu „Danicu“, Ustavobraniteljima, Petronijeviću, Garašaninu. Prigodnice spjevane za Gajevu „Danicu“ potvrđuju političku i narodnu ideologiju Nedićeva Ilirizma, koja se jasno očituje u djelu *Razgovor koga vile Ilirkinje imadoše u pramalitje 1835*, koje je imalo veliki uticaj na Josića, osobito na njegovu epopeju *Elegija Stjepanu Marjanoviću 1841*. Da je Josić bio prožet ilirskom idejom, vidi se iz njegova pisma A. T. Brliću (g. 1867, 18. VII.) koje je pisao iz Kraljeve Sutjeske: „Ja pamtim dobro Vaše riječi, koje ste mi još davno i davno rekli, dok se Beč gnijezdo švapsko ne razori, da kamen svrhu kamena ne ostane, dotle ne može slovenstvo izbaviti se ropstva. anatema prokletom gnijezdu izmeta njemačkog, doli s njim, gradimo Beč novi u Beogradu, ol na Rači, gdino Drina ljubi se sa Savom. Štovatelj istiniti do groba fra Blaž Josić“. (Prepiska A. T. Brlić—Josić, Arhiv porodice Brlić, Slav. Brod¹³⁾).

Još u svojoj ranoj mladosti (oko 1835—1837) Josić, Jukić i Kovačević kao drugovi u Kraljevjoj Sutjesci zaključili su da će, čim dorastu do sablje, napustiti samo-

¹⁰⁾ Isp. Kecmanović I. o. c. str. 92.

¹¹⁾ Isp. Drljić fra Rastko, *Prvi Ilir Bosne fra Martin Nedić* (1810—1895) Sarajevo, 1940 (Doktorska disertacija obranjena u Beogradu) str. 87.

¹²⁾ Isp. Drljić R., o. c. str. 92.

¹³⁾ Isp. Drljić R. o. c. str. 19.

stan i dići ustanak za narodno oslobođenje. Zanosili su se slobodom srednjovjekovne Bosne. Mnogo su čitali Kačića. Na njih je vršio veliki upliv Stjepan Marjanović. Čini se da su oni više mislili na narodno oslobođenje nego na knjigu (Isp. pismo Verkovića J. D. Božiću 1888 — od J. Jelenića, Zagreb 1925¹⁴).

Ovdje treba istaknuti spomenuto prvo veće djelo bosanskog pravog Ilira Martina Nedića t. j. njegov *Razgovor vila Ilirkinja* g. 1835, jer je to djelo izvršilo snažan uticaj na Josićevu latinsku poeziju. U uvodu pjesnik oličivši slobodu u vidu vile Primorkinje izražava veselje zbog dolaska novog doba. Vila Primorkinja poziva na svoj dvor ostale vile da se vesele. Dolaze Budimkinja, Srijemkinja, Dalmatinka, Dubrovkinja, Horvatkinja i Biogradka. Njima se pridružuje Apolon koji na tamburi počinje slaviti junaštvo narodnih pjesama od bana Kastriotića do vojvode Hrvoja. Međutim, Apolon ipak jidikuje. Vile ga pitaju za uzrok tuge a on im odgovara:

Vidim vile da se veselite
A Bosanku nitko ne spominje (str. 9).

Kad je vila Bosankinja čula njihovo veselje, počne pričati o svojoj sudbini i historiji Bosne (str. 10). Ožalošćena i potištena izjavljuje da bi bilo bolje da je nema, kad robuje, dok se njezine sestre vesele. Uzdiše za slobodom Bosne u doba njene samostalnosti (str. 11). Zatim aludira na oslobođenje kod drugih (str. 12), proklinje osvajače Bosne (str. 14); vila Srijemkinja koja joj na vulgaran način nabraja bogatstvo i ljepote Bosne (str. 19), ne može da ju utješi, jer:

Evo jurve ima tri stotine
Sedamdeset i dvi k tom godine
Otkad slavu Bosnu Turčin uze
Da ja nisam žalostnija bila
Robinjica Bosankinja vila (str. 30).

Opisujući na str. 27. patnje bosanskog naroda citira Nedić djelo Filipa Laštrića (ab Ochevia), *Epitome Vetusatum Bosnensis provinciae, Anconae 1776/2*, izdanje, str. 87 ss.

Budući da je Nedićev *Razgovor vila* 1835 prvo veće literarno djelo iz Bosne početkom 19. v., o njemu je kod nas dosta pisano¹⁵). U tom se djelu očituje nacionalna misao, misao slobode, odnos kulturnog kruga islama i kršćanstva, odnos raje gospodujućeg elementa, jezgra i onoga što će kasnije na čisto umjetnički način obrađivati Ivan Mažuranić.

Blaž Josić bio je u „književnom društvu“ s Jukićem. Pogledajmo u vezi s tim pismo od 1. XII. 1846 koje fra Ivan Frano Jukić i fra Blaž Josić pišu iz Fojnice visokoučenome gosp. dr. Ljudevitu Gaju. „Njekoliko rodoljubne mladeži naumilo je s početkom nove 1847 g. jedno književno društvo zavesti, kog će cilj biti — protjerivanje tminah neumitnosti iz ove nevoljne i od svakog zapušćene slavjanske deržav“e. Osjećaju da imaju za to veliku želju, ali malu snagu, nu uzdaju se „u prijatelje narodnosti“, među koje njega prvoga broje i pozivaju u pomoć, moleći da im „od nove godine tri iztiska Narodnih novina s Danicom, za svaki manastir po jedan, besplatno šalje“. Izvornik tog pisma nalazi se u Sveuč. knjižnici u Zagrebu. Objelodanio ga je doslovno dr. T. Alaupović u *Ivan Frano Jukić* (Sarajevo 1907, str. 55)¹⁶).

Interesantan je stav Josića prema jeziku Zagreba: „Kad bi pako bili u Bosni, osobitu pozornost imajte na govorenje prostog puka, kod koga je čistoća našeg jezika, i po tom da bi slovnici (gramatiku) izdali, jerbo Zagrebčani izopačiče naš jezik, da mi se ne mili ništa već njihovo čitati“, još „Neven ponajbolje piše a List Katolički baš

¹⁴) Isp. Drljić R. o. c. str. 15.

¹⁵) Isp. Kreševljaković Hamdija, *Kratak pregled hrvatske knjige u Hercegovini*, Sarajevo 1912, str. 27—28; Murko Matija, Ko je napisao *Razgovor vila Ilirkinja* 1835 (Ljetopis JA, Zagreb 1916, str. 129—132; Kreševljaković Hamdija, *Razgovor vila Ilirkinja* 1835 napisao je fra Martin Nedić) Ljetopis JA, Zagreb 1917, str. 150—160; Drljić R., o. c. str. 58.

¹⁶) Isp. Jelenić J., *Izvori za kulturnu povijest bosanskih franjevacu*, Sarajevo, 1913, str. 158.

zagerdio“ (Isp. pismo T. Brliću iz Đakova 17. VI. 1854)¹⁷⁾. Nedić i Josić djeluju u doba pravopisne borbe kod bosanskih franjevaca. Na jednoj strani nalazi se veći broj konzervativaca koji ne usvajaju Gajeva pravopisa, nego su eklektici. Kod njih je etimološki pravopis s elementima talijanske ortografije. Glavni su zastupnici tog smjera spomenuti biskup Rafo Barišić sa svojim pristašama te poznatiji franjevački književnici iz tog doba kao Kujundžić Andrija, Marjanović Stjepan. Pod uticajem Gajeve reforme mladi bosanski franjevci, koji studiraju u prekosavskim krajevima, na čelu s Jukićem traže reformu pravopisa i primaju gajicu. Pred izdanje Nedićeva, *Razgovora* 1833 glavni borac za stari pravopis bio je Marjanović Stjepan (1794—1848) istaknuti pedagog Bosne Srebrne. On je izdao za samostanske srednje škole bosanskih franjevaca latinsku gramatiku *Institutiones Grammaticae idiomate Illyrico propositae*, Split 1822, a za osnovne škole *Bukvar* 1836. U Srpsko-hrvatskom uvodu u tu latinsku gramatiku Marjanović je iznio svoje poglede na našu ortografiju, str. XI—XVIII, gdje se pokazuje kao ortografski eklektik¹⁸⁾.

JOSIĆEV PJESNIČKI RAD

Blaž Josić je bez sumnje najistaknutiji humanista bosanskih franjevaca. Njegov *ἄκμῃ* je 1852—1856. Još kao student u Ugarskoj mnogo je pjevao pjesme. Pisao ih je na latinskom jeziku. Mnoge njegove pjesme su propale jer nisu bile štampane. Danas nam je poznato 8 njegovih pjesama na latinskom jeziku. Te pjesme danas predstavljaju pravi raritet i mogu se naći jedino u franjevačkim bibliotekama u Fojnici i Kraljevoj Sutjesci. Možda bi se koja od štampanih pjesama našla i u Ugarskoj. Sačuvane pjesme citiram onim redom kojim su i pisane:

1.) <i>Oda Petru Klobušickom</i>	1840 g. Budae
2.) <i>Elegia in Novo anno Stjepanu Marjanoviću</i>	1841 g. zakolczae ¹⁹⁾
3.) <i>Oda Elektu Sooski</i>	1842 g.
4.) <i>Carmen Franji Josipu I.</i>	1852 g.
5.) <i>Carmen Karlu Paviću</i>	1853 g. Budae
6.) <i>Elegia Marianu Šunjiću</i>	1855 g. Essekini
7.) <i>Aplausus Martinu Nediću</i>	1856 g.
8.) <i>Honoribus Martinu Nediću</i>	1856 g.

U doba buđenja nacionalne svijesti u Bosni ima nekoliko ljudi koji se (što ne bismo očekivali) u književnom jeziku služe latinskim jezikom. To su Blaž Josić, Ambroža Matić i Andrija Barukčić. Neobično je da oni pišu na latinskom jeziku u doba kad se on uklanja iz javnog života i kad ga počinju zamjenjivati narodni jezici. Da bismo to razumjeli, moramo uzeti u obzir da su mnogi bosanski franjevci studirali u Ugarskoj gdje je latinski jezik tada još bio u upotrebi. U doba kad je Josić došao na studij u Ugarsku, jak uticaj na njega izvršio je M. P. Katančić bilo svojim djelima koja su bila štampana ili onima koja su ostala u rukopisu²⁰⁾. I. Katančić je (doduše tridesetak godina prije dolaska Josića u Ugarsku) pisao prigodnice na latinskom jeziku. Mađarski su pjesnici tada počeli u latinskim metrima graditi stihove na mađarskom jeziku (Isp. Kont, *Geschichte der ungarischen Literatur*,

¹⁷⁾ Isp. Drljić R. o. c. str. 136.

¹⁸⁾ Isp. Drljić R. o. c. str. 138—139.

¹⁹⁾ Stjepanu Marjanoviću napisao je jednu pjesmu i Ambroža Matić 1825. Zove se *Carmen adgratulatorium Stj. Marjanoviću*. Razumljivo je zašto Josić nije pisao na pr. o Rafi Barišiću. Njemu je 1833 napisao Andrija Barukčić pjesmu *Carmen Elegiacum*. R. Barišić (Vacii in Hungaria) prigodom njegova postavljenja za biskupa. Sadržaj te Barukčićeve pjesme sličan je sadržaju Josićeve elegije Stjepanu Marjanoviću i Nedićevu *Razgovoru vila* 1835. Pjesma podsjeća na stil Martića i Josića.

²⁰⁾ Za djela M. P. Katančića isp. Čevapović Grga, *Synoptico-memorialis Catalogus observantis Minorum provinciae S. Ioannis a Capistrano, Budae 1823* str. 322—326.

Leipzig 1906²¹). Za njima se povodio i Katančić. Njegove latinske pjesme i veliki broj hrvatskih pjesama u *Fructus autumnales* (Zagreb 1791) po svojoj metričkoj formi i dikciji plod su studija starih klasičnih pisaca (Isp. Stari pisci hrvatski JAZU knj. 26, str. LXVI). Katančić je mnogo upotrebljavao elegijski distih i klasične strofe (Isp. Lyrica, Elegiaca, Heroica i Epigrammata). Josić je zacijelo poznao i pjesme iz Katančićevih rukopisa a i pjesme iz *Istri adcolarum Geographia vetus* (Budim 1862). Upoređivanjem latinskog jezika Katančićevih pjesama sa latinskim jezikom Josićevih pjesama može se vidjeti da je Katančić imao uticaja na Josića, iako je Josićev latinski jezik u poređenju sa Katančićevim latinskim jezikom tek sjena. Da nam je od Josićevih pjesama više sačuvano, taj bi nam uticaj bio bez sumnje očitiji. Drukčije ne možemo objasniti ni to da je Josić u to doba pisao prigodnice na latinskom jeziku ne samo u Ugarskoj nego i petnaestak godina kasnije u Bosni. Katančić se dosta služio safičkom strofom. Isp. osobito Stirps Katančić (Iz djela „*Istri adcolarum geographia vetus I. Budae MDCCCXXVI*, str. XXIII do XXX). Pjesmu je na naš jezik preveo u prozi I. Medved u Nast. Vjesn. XXXVI, str. 43—49. Blaž Josić, kako ćemo vidjeti, u mnogim svojim pjesmama opisuje teško stanje u Bosni.

Elegija Stjepanu Marjanoviću

Blaž Josić počeo je pisati pjesme još za vrijeme svog studija u Ugarskoj. Upravo u to doba spjevao je najveću svoju pjesmu posvećenu Stjepanu Marjanoviću, koja nosi naslov *Elegia in Novo anno* (1842) *honori ac memoriae Stephani Marianovich*. Ima 1164 stiha. Može se s pravom reći da je to epopeja. Josić joj je dao naslov elegija radi njena elegična sadržaja. U njoj su prikazane prilike u Bosni za vrijeme Turaka. Pjesma je napisana kao čestitka za Novu godinu. Više od polovine pjesme čini prikaz bosanske historije. Nju prikazuje bosanska Muza na općem zboru svojih slavenskih drugarica. Kako je prije spomenuto, na Josića je izvršio veliki uticaj prvi Ilir Bosne Martin Nedić i to svojim djelom *Razgovor vila Ilirkinja* 1835 čiji smo sadržaj ukratko prikazali. Taj je uticaj očit upravo u ovoj Josićevoj pjesmi. Kao što u *Razgovoru vila* 1835 (na str. 10—30) vila Bosankinja pripovijeda o teškom stanju u Bosni, tako i u Josićevoj *Elegiji Stjepanu Marjanoviću* Musa Bosnensis opisuje teške prilike u Bosni (st. 1—560). Prema tome je očito da Josić u prvom većem dijelu ove pjesme nije originalan. To se vidi po tom što preko polovine Elegije nije ništa drugo nego *Razgovor vila* 1835 Martina Nedića. Josić je izmijenio samo formu. Nedićeva je naime pjesma spjevana u narodnom desetercu, dok je Josić svoju Elegiju Marjanoviću spjevao u elegijskom distihu. Josićeva pjesma može se uporediti sa Vergilijevom *Eneidom*. Kao što Eneja na dvoru Didone pripovijeda o svojoj sudbini — o groznoj propasti svoje domovine Troje, a svojim lutanjima itd., tako i u Josićevoj *Elegiji Marjanoviću* Bosanska muza na zboru svojih drugarica pripovijeda o sudbini Bosne, o teškim prilikama pod turskom vlašću. I u Josićevoj pjesmi i u Vergilijevoj *Eneidi* to pripovijedanje ispunja velik dio pjesme. Na sličan način i Odisej na dvoru feačkog kralja Alkinoja pripovijeda svoju sudbinu. Na Josićevu poeziju, čini se, dosta je djelovao i bosanski klasični pjesnik Andrija Barukčić (1805—1839) i to svojom pjesmom *Carmen elegiacum honoribus Raphaelis Barišić* (1833 Vacii in Hungaria). Barukčić u toj pjesmi tuguje za svojom jadnom domovinom koja robuje tuđinu, veseli se da dobiva za biskupa Rafu Barišića. Što se tiče sadržaja te pjesme nalazimo i u njoj dosta sličnosti sa Nedićevim *Razgovorom vila* 1835 i Josićevom *Elegijom Marjanoviću*. Josić više puta citira, kako ćemo vidjeti, Barukčićeve stihove. Za moto svoje epopeje uzeo je Josić stihove iz Horat. *Carm.* III, 3, 1—4, zatim iz Verg. *Aen.* I, 69 i Verg. *Ecl.* III, 88—89. Osobina je Josićeva a i drugih nekih pjesnika da ne citiraju tačno mjesta koja uzimaju nego samo navode naslov djela. To se odnosi i na moto pojedinih Josićevih pjesama. U Nedićevu *Razgovoru vila* 1835 vile se sastaju u proljeće dok se u Josićevoj *Elegiji Marjanoviću* Muze sastaju u Novoj godini. Kao što u uvodu *Razgovora vila* 1835 pjesnik na usta vile,

²¹) Isp. Stari pisci hrv. (JAZU, knj. 26) Djela A. Kanižlića, A. Ivanošića i M. P. Katančića (priredio T. Matić), Zagreb 1940, str. LXXXIX i XC.

Primorkinje izražava veselje zbog dolaska novog doba, tako i na početku *Elegije Marjanoviću* pjesnik prigodom Nove godine opisuje veselje Muza i cijele prirode:

Omnia Pierides sacrae nunc cantibus implent,
Unanimesque pio gaudia, corde canunt (13—14).

Da bi se vidio Josićev stav prema nacionalnosti, karakteristična su slijedeća 4 stiha koja se nalaze na kraju treće strane naše pjesme ispod teksta:

Non agimus nos de discrimine Nominis isthic:
Illyrus a n n e forem? S ě r b n e vocandus ero? —
Sed quia vox metris magis Illyra consona nostris,
Cuilibet hinc Nomen: quod quis amat, sit ei!

Iz ovih se stihova vidi da je naš pjesnik bio indiferentan prema nacionalnosti.

U Nedićevu *Razgovor vila* 1835 vila Primorkinja poziva ostale vile, dok u našoj latinskoj pjesmi Muze poziva Hermes. Među njima se ističe Srpkinja:

Ast supereminuit cunctas, sed dispare veste
Serblica..... (35—36).

Međutim, Bosanka vila je žalosna (44—46). Pjesnik, da bi ilustrirao njeno teško stanje, uzima 93 stih I. pjevanja Vergilijeve *Enejde*:

Ingemit et duplices tendens ad sidera palmas (51).

Vergilije na tom mjestu prikazuje Eneju koji se za vrijeme oluje, koju je podigao Eol, obraća zvijezdama govoreći:

..... O terque quaterque beati,
quis ante ora patrum Troiae sub moenibus altis
contigit oppetere!

Josić više puta upotrebljava izraz „terque quaterque beatus“. Isp. na pr. stih 1003 *Elegije Stjepanu Marjanoviću*:

Vive Pater Patriae! sed terque quaterque beatus
Nestoreis lustris vive! viresce gregi.

Interesantno je na koji način Josić navodi broj godina, koliko Bosna robuje Turcima:

Quo premor heu! tercentos, bis triginta per annos,
His superadde novem bis, lacrymosa gemens (57—58), *zatim*:
Saecla decem quattor dum sol compleverat et tres
Annos; si lustra his plus duodena dabis (203—204).

Isp. Martin Nedić, *Razgovor vila* 1835:

Evo jurve ima tri stotine
Sedamdeset i dvi k tom godine
Otkad slavnu Bosnu Turčin uze
.....
..... (str. 30).

Bosanska Muza, počinjujući pripovijedanje bosanske historije, u stihu 80 kaže:

Sed memorare iuvat succincto carmine Bosnae
Cuncta per undenos tristia fata pedes.

Josić ovdje aludira na elegijski distih u kojem je pjesma ispjevana.

Isp. Ovid. *Amores*, I, 1, 30.

Za riječ Turčin upotrebljava izraz Turca i Scythes (isp. st. 81, 1038). Josić dosta upotrebljava anafore (isp. 133—135, 259—261, 305—307, 411—418, 543—545, 851—855, 921—925, 1027—1033 na pr.:

Illa ego Bosniaci, quondam laudabilis orbis
 Musa, sub angusto carcere clausa gemo!
 Illa ego nunc tristes solamen amabile gentis,
 Exigo Musa dies, tristia quaeque ferens!
 Illa ego proh! magni Illyrici quondam celebrata
 Pars Regni, nunc heu! carcere clausa tremo!
 Illa ego purpureis quondam laudata labellis,
 Tanto nunc misere pressa pudore, fruor.

Stihovi 241—244:

Impavidos Mystas creber Vulcanus adussit
 Saepe fuit gelidis delituisse locis,
 Contus costarum crates penetravit ahenus.

uzeti su iz spomenute Barukčićeve pjesme (stih 70—73).
 U stihu 362:

Vitanti scyllam, saepe charibdis adest

Očit je uticaj poslovice:

Incidis in Scyllam cupiens vitare Charybdim

(stih Gotjea iz Lila, *Alexandreide*, 5, 301)

Govoreći o pljački Turaka i progonima kaže:

Imo quod (ut fatear) plus est bona saepe adimuntur,
 Irus fit subito, qui quoque Croesus erat (371—372).
 Ipseque Democritus defleret tempora nostra,
 Viveret in nostris tristibus hisce plagis. (381—382).

Stihove: Pro patria sit dulce mori licet atque decorum

Vivere pro patria dulcius esse puto (409—410).

uzeo je od Ovena, kako to sam spominje u 408 stihu.

Stihove: 421—424:

O! utinam nunquam mundo vel parta fuisset,
 Non morerer toties, mors mihi grata foret!
 O! si nec primae attigissem lumina vitae,
 Opto iam mortem, mors mihi vita foret!

poređujemo sa Nedićevim *Razgovorom vila* 1835 na str. 11. Na tom mjestu vila Bosankinja u očaju izjavljuje da bi bilo bolje da je nema, kad robuje. Stihovi 431—433:

Bosna fores felix, avibus regnata secundis,

.....

Ast heu! te miseram corvis dominantibus atris!

uzeti su od Barukčića, o. c. str. 15.

Vrlo lijepo mjesto u pjesmi je ono (st. 449—460), kada se bosanska Muza obraća Bosni i poziva je na ustanak. Govori joj da pogleda narode u slobodi, koji su nekada bili pod Turcima:

Surge! vide Regnorum fundamenta novorum,
 Quae fuerant terris intumulata prius.
 Quae expulsis nebulis, nunc florent Veris adinstar,
 Atque sua fracta compede laeta virent:
 Aeternumque fugato barbarico hoste, triumphant,
 Terque, quaterque quibus vita beata nitet.
 Surge oculosque plagas mundi circumfer in omnes
 Quae rerum facies sitve hodierna vide.

Međutim Bosna ništa ne odgovara:

Ast heu! tu dormis! somno sopita profundo,
Et lacrymis nostris commadefacta iaces.
Nec mihi respondere potes, compressa malorum
Pondere, nec terra colla levare valens.

Isp. Nedićev *Razgovor vila* 1835, str. 12. U st. 491—495 bosanska Muza anatemise Turke, slično kao što na str. 14. Nedićeva *Razgovora vila* 1835 Bosankinja vila proklinje osvajače Bosne. St. 527—528:

Reddite vos Superi Divum placabile Numen
Respicite in Patriam, quae tumulata iacet.

uzeti su od Barukčića, o. c. str. 15.

Kao što u Nedićevu *Razgovoru vila* 1835 vila Srijemkinja tješi Bosankinju i nabraja joj bogatstva i ljepote Bosne (str. 19) tako u našoj pjesmi Apolon tješi bosansku Muzu i nabraja joj bogatstva Bosne. Josić ispod teksta sam citira Filipa Laštrića i Martina Nedića. Apolon tješi bosansku Muzu ističući njene patrone, koji omogućuju bosanskim klericima da studiraju u Ugarskoj (st. 560—575). Slijedi zatim jako razvučeno mjesto, gdje se nabrajaju razni patroni Bosne (600—765).

U drugom dijelu pjesme očituje se Josićeva individualnost. Tu on crta Marjanovićeve vrline spominjući i druge redovnike koji su se tada isticali.

Pjesnik ne gubi nadu u bolje dane:

Praeterea nequaquam semper Bosna fatiscet,
Pressa jugo, meliorque aura redibit ei.
Iuxta Nasonis fatum: post nubila Phoebus,
Sors remeabit ei flosque vigorque prior,

Bosnaque consurget veteri vestita colore,
Dispersis nebulis Phoebus adibit eam. (794—800)..

Za stihove:

Quamvis iactata variarum turbine rerum
Edere cura libros non sine dote fuit. (806—807)

Isp. Barukčić, o. c. str. 6.

Nastavljajući ističe zasluge franjevac za Bosnu:

Dumque ferus Muhamed vastaret caede cruenta
Regnicolas, humeris hi tenere fidem. (813—814).

St. 843—900 predstavljaju uvod u glavni dio pjesme, u kojem Josić crta Marjanovićeve vrline. Treba istaći da Josić više puta ponavlja poneke značajne stihove. Tako se na pr. stihovi 853—854:

Nunc decet o! Socii festivos edere plausus
Nunc iuvat in laetos solvere corda sales.

nalaze i u pjesmi „Aplausus M. Nedić“ (st. 5—6), ali malo izmjenjeni:

Nunc, nunc si quando jucundos edere plausus,
Nunc decet in laetos solvere corda sales.

Kao i stari klasični pjesnici, zaziva i naš pjesnik u pomoć božanstva (Atenu, Apolona, Muze):

Vos o! *Castalides* nunc aspirate canenti!
Me precor ignarum casta *Minerva* doce!
Da facile ingenium, da venas versibus aptas,
Carmina da Tanto digna ciere Viro.
Auxiliatrices Tu porridge *Delie*! palmas.
Euterpe! dulces flatibus adde sonos.
Huc auctrix *Cytharae* propera, cantusque moveto.
Huc *Erato*! festina author amoris ovans. (855—862).

St. 863—864:

Ne tamen Icario dedecente *profanier* ausu,
Calliope coeptum quaeso iuvabis opus.

nalaze se malo izmijenjeni u *Elegiji M. Šunjiću*, st. 11—12.

Nema razloga da pomišljamo da je oblik *profanier* u gornjim stihovima stari oblik infinitiva prezenta pasiva. Na ovom mjestu očito treba da stoji *profaner*. Međutim peta bi stopa bila nepotpuna pa je Josić dodao vokal *i*, da bi dobio slog koji mu je nedostajao, tako da se njegov oblik *profanier* (konjunktiv prezenta) formalno izjednačio sa inf. prez. pas.

Za Josića je karakteristično da je volio sastavljati akrostihove. U ovoj pjesmi st. 900—920 sastavljeni su u akrostihovima. Da bi se vidjelo, koliko je Josić u tom bio majstor, donosimo ovdje spomenute stihove:

M A R I A N O V I C H S T E P H A N U S	agna decent Magnos, q ^V apropter maxima Vatu ggredimur, quae sic summi venerantur ut im ectorem celebrare pium, de lumine lume llum nempe Virum, qui par virtutibus ips thletae Eliae, Superis pietate propinquu omen gens cuius mer ^I to cum Sidere lauda ! pereant Graji sapientes, maxima Roma atum pars pereat, sed Bosna Tui venerentu nsignes Doctores, quos est carmine vollen oncelebrare mihi, nam summis crede! merentu ymnis laudari, quia pl ^V s Hi laudibus aequi unt digni. Nec opus multis testatur id act ellus Pannoniorum, sic: Gymnasia, Lud t florens Academia quaevis, Lycea, nec no alladis unanimes artes), quod ubilibet isthi i palmam tulerint. — A ^A st quid Marianovich? aud lmus ubique locorum prout pellucida gemm ectare divino lactatus fulsit, et ut so mbras inter atras nitet, et Nomen Reverend ic nituit socios in T ^T er Marianovich omne	M I N I S T E R P R O V I N C I A L I S
--	--	--

U 909 stihu upotrebljava oblik *vollup* (= *volupe*). Sam na str. 26 ispod teksta to obrazlaže navodeći primjere iz Plauta.

Kod prikazivanja Marjanovićevih vrlina Josić ponekad pretjeruje. Isp. st. 949—950:

Qui eloquio *Marcum* superat, gravitate *Catonem*
Ingenio *Statium*, religione *Numam*.

Po uzoru na stare klasične pisce, Josić upotrebljava na više mjesta t. zv. ἀδύνατα. Isp. stih 1039—1045:

Propterea numeres annos quot messis aristas, Quot volitant atomi, quot vehit astra polus. Quotve alit Oceanus pisces, quot gramina campus, Nubila quotve poli, quot sua thura nemus. Quot guttas conterquet, vastus littore pontus, Quot fovet ingenuas dulcis Hymettus apes.	}	ἀδύνατα
--	---	---------

Isp. stihove 1067—1071; *Ode Petru Klobušickom*, 153—156, *Elegija M. Šunjiću*, 108—110.

Za stihove 1073—1074:

Postremo Pater alme! benignam porrige dextram
Et benedic nobis! Carmina dicta legens,

isp. *Elegiju Šunjiću* 177—178.

Stihovi 1081—1082:

Vati parce pusillo, nam *non possumus omnes*
Omnia, magna mihi sit voluisse satis.

podsjecaju na Verg. Ecl. VIII, 63.

Stih 1083:

Praeterea quandoque bonus dormitat Homerus,
podsjeca na Hor. Ars. poet. 359.

Josić u tim stihovima ističe svoju skromnost kao i u st. 1087—1088:

Vive! viresce! vale! mihi *vili* parce *Poetae*,
Et metra dicta bono consule quaeso. Vale!!

U stihovima 1090—1165 Josić spominje i druge zaslužne ljude koji su se tada isticali; osobito hvali Marijana Šunjića:

Et Shunjich Marianus qui supereminet omnes,
Linguiloquus vivat! rarus in orbe sophos.
Ingenio clarus, doctrina par Salamoni,
Ut Bosnam prudens illuminare queat. (1095—1098).

Zatim ističe klasičnog pjesnika Bosne Srebrene, prvog matematičara, Ambroža Matića:

Ambrosius Mathich Vir mentis acumine clarus,
Proficiuus Bosnae, quam numerare docet.
Altae doctrinae, quo vix saggatior alter,
Quem gens insigni semper honore colet (1112—1115).

Pjesma *Elegija in Novo anno Stjepanu Marjanoviću* napisana je u prvom periodu Josićeva pjesničkog rada, dok je kao mladi teolog studirao u Ugarskoj. To je jedna od njegovih prvih pjesama. Zato se i ne može očekivati da će Josić u njoj pokazati svoj pravi talenat. Nedostataka u pjesmi ima više. U prvom redu ovdje mislimo na mnoga razvučena mjesta. Njegovoj versifikaciji međutim ne bi se moglo ništa prigovoriti. Elegijski distisi građeni su uglavnom pravilno. Historijske događaje Josić vjerno prikazuje. Često ispod teksta navodi izvore kojima se služio.

Oda Petru Klobušickom, napisana u safičkoj strofi, spjevana je u čast kaločkom metropoliti Petru Klobušickom. Josić ju je spjevao kao student teologije oko 1840. U njoj je data karakteristika Petra Klobušickog koji je Bosni iskazao mnoga dobročinstva:

Dexterae mitto benefacta largae,
Lacrymas cunctis miseris ab ore
Hic quibus tergit, *sine Nationis*
Disparitate.

Transeo quantum fidei salubri
Barbaros inter benefecit almus
Dum lubens Bosnae miseros Alumnos
Sorte beavit.

Transeo demum iuvenum catervam,
Et Scholas, artes quoque liberali
Dote dotatas meliore censu
* Insuper auctis. (89—100)

Tota Te Cleri celebrat corona,
Et simul gratum recolit clientum
Agmen, ac Patrem venerantur: artes,
Templa, Palaestrae (121—124).

Josić u obliku tzv. ἀδύνατα izriče beskrajnu zahvalnost patronu Bosne:

Et prius Ponto volucres natabunt
Ac ciet piscis tenues per auras
Quam Tui simus reverendi amoris
Immemores nos.

Carmen jubilaum honoribus Caroli Pavić karakteristična je zbog akrostihova kojima počinje pjesma:

A	usim Vota Tibi laeto prosternere sens	V
A	pplausus inter, Vir celebrando sin	V
S	inceros animos Jubilari suscipe fest	O
S	ternentis Cleri, Cordis amore pi	O
P	ignora nunc pandunt, et cuncti carmina pangun	T
P	ectore submisso Votaque casta cien	T
I	nclyte cum recolas Jubilaei festa sacrat	A
I	nternos sensus pignoris instar am	A
C	onstanter felix, sospes, vegetusque serenu	S
C	hristicolum nietas Ecclesiaeque chori	S
E	t gratus Clero Vir quam diutissime viv	E
E	xultans meritis semper in aeva nit	E
S	ic justī, rectique tenax virtutis amato	R
S	is, prout et fueras Ecclesiaeque Pate	R
A	tque Dioeceseos decus, ornatusque viresc	E
A	c Tibi junctorum nomina rite fov	E
N	ec leve devoti Cleri modo sperne piame	N
N	osque Tuo puro respice corde: Dei	N
E	xactis lustris conscendas regna supern	A
E	xpocsit populus mente vovente pi	A

Iza ovih uvodnih akrostihova dolazi sama pjesma sastavljena u safičkoj strofi.

Hronološki posljednje pjesme posvećene su Martinu Nediću, *Prva nosi naslov „Aplausus Adm. Rndo Martino Nedić“* — quo dum Roma e celebrato generali Capitulo Ordinis Seraphici ad Conventum Suttiskensem reverteretur a fratribus salutatur. Pjesma je dakle spjevana prigodom povratka Martina Nedića iz Rima s općeg franjevačkog reda 1856. Moto je uzet iz Verg. Aen. VI, 689:

Vixit iter durum pietas, datur ora tueri Tua.

Druga pjesma posvećena Martinu Nediću napisana je prigodom njegova imendana iste godine. Nosi naslov *Honoribus Martini Nediću*. Josić rado kombinuje elegijski distih sa safičkom strofom. Tako u ovoj pjesmi 12 stihova u elegijskom distihu predstavljaju uvod u pjesmu sastavljenu u safičkoj strofi dok se pjesma završava opet elegijskim distihom.

Kao što su Muze slavile Orfeja, Vergilije Mecenata, tako i Josić želi pjesmom proslaviti Martina Nedića:

Semper in orbe fuit magnorum fama Virorum
Hoc monumentum probant factaque plura docent:
Orpheum sic quondam cecinerunt carmine *Musae*,
Maro Mecenatem sic celebravit ovans.

- 5 Mos pius hic crevit, quia sic reverentia crescit,
Laudatur virtus, et stabilitur amor.
Hinc decet eximio Rectori pandere carmen,
Annuā Patroni Qui pia Festa colit.

- Rector amate! *Suum nomen, laudesque manebunt,*
 10 Nec valeo meritis digna referre Tuis!
 Nomine sed nostri celebret Te *Musa* sonora,
 Et capias hymnum quem Sibi laeta canit.
 9. stih sastavljen je prema Verg. Aen. I., 609.

Čini se da je najuspjelija Josićeva pjesma *Elegia festis honoribus Mariani Šunjić*²²⁾ (Osijek 1855, Divaldova štamparija). Ona ima pravo obilježje starih helenskih i rimskih elegija, koje su bile elegije samo po svojoj formi — elegijskom distihu. U njoj (za razliku od Elegije Stjepanu Marjanoviću) nema ni traga tuzi ili sjeti. Josić se veseli, što Bosna poslije tolikih trzavica za vrijeme Barišićeve afere (1832—1846) dobiva novog biskupa, koji neće sa svog stada strići samo vunu i musti mlijeko nego živjeti i osjećati za nj. J. J. Štrosmajer posvetio je 18. II. 1855 M. Šunjića za biskupa panadenskog. Te godine Blaž Josić posvetio je Šunjiću svoju elegiju na latinskom jeziku. Spomenuli smo prije da je i Nedić iste te godine spjevao Šunjiću svoje *Pjevanje Marijani Šunjiću* u osmercu. Ovu Josićevu elegiju, koja je najljepša od svih njegovih sačuvanih pjesama donosimo ovdje u cjelini:

E L E G I A

festis honoribus illustrissimi, ac reverendissimi
 Patris
 MARIANI ŠUNJIĆ
 Ord. Min. S. P. Francisci, almae Missionariae
 Provinciae Bosnae Argentinae
 olim Custodis, et ex ministri provincialis dignissimi
 nunc vero
 Dei, et S. Sedis apostolicae gratia
 Episcopi Panadensis
 et
 Vicarii Apostolici
 Bosnensis
 occasione
 ipsius ad hanc d. dignitatem episcopalem
 Consecrationis.
 Nomine Ejusdem Provinciae
 hilari obsequio reverentiaque filiali
 in perenne devotionis pignus
 sacrata
 1855.
 Esszekini, Typis Divaldianis

Na drugoj strani je moto:

Ardeo Te dignas meritando dicere laudes,
 Quas utinam linguis dicere mille queam.
 Jac. Biderman.

Ispod moto-a:

Nos ad Te oculos mentis nostrae direximus, Te illi Ecclesiae in Episcopum praefecimus, — jugum igitur Domini Tuis impositum humeris prompta devotione animi amplectere — ut eadem Ecclesia gaudeat se provido gubernatori esse commissam.
 Bulla Beatissimi Patris PII Papae IX.

Na str. 3, 4, 5, 7, 8 nalazi se tekst pjesme.

²²⁾ Život fra Marijana Šunjića (1798—1860) u 9 pjevanja napisao je Martin Nedić, Djakovo 1883. Šunjić je bio poznati lingvista. U Beču štampao je 1823 djelo: *De ratione depingendi quaslibet voces articulatas (De vera orthographia)*. Šunjić je poznavao mnoge jezike. Nedić kaže da je u svim jezicima Šunjić znao čitati i pisati. Spomenuto Šunjićevo djelo obradio je prof. njemačkog jezika na Filozofskom fakultetu u Beogradu dr Ivan Pudić. Isp. njedov rad *Univerzalno fonetsko pismo Marijana Šunjića*, Radovi Naučnog društva B. i H. knj. 13, Odjeljenje istorijsko-filoloških nauka knj. 5, Sarajevo 1960.

Napominjemo da donosimo pjesmu onako kako je štampana ne mijenjajući ništa. Donosimo također i bilješke pod tekstom (Fusnota) koje su potrebne za razumijevanje samoga teksta.

- Huc Heliconiades propere revocate phaselum,
 Et vatem solitis cingite quaeso choris.
 Ingenium placidum, pulsus e corpore curis
 Reddite, et hyblaeo tingite labra favo.
 5 Ne dicant homines aliquid finxisse Poetam,
 Qui dudum Musis dixerat ore: Vale!
 Huc modo Musa, viro Musarum pande Patrono
 Carmen; Ave. Patri Patria tota canit.
 Rumpe moras longas, et dulce resumito plectrum
 10 Instat causa gravis pangere metra iubens?
 Ne tamen Icario temere *profāniēr* ausu
 Calliope quaeso grande juvabis opus:
 Prisca Patrum doctrina viget, pietasque, Fidesque
 Ecclesiae Christi, non violata micat.
 15 Cymba Petri liceat variis agitata procellis,
 Mergitur haud unquam, Diva Magistra soli.
 Quam bene Christiadis, supremus dirigit Auctor,
 Ejus et in terris nomine: Papa Pius
 Nonus, apostolici solii successor, et haeres,
 20 Augustum cinxit cui tricornona caput.
 Maximus Antistes, Pastor, Pater Urbis et Orbis,
 Nomine quo nullus, dignior unctus erat.
 Pontificis Summi perfunctus munere semper,
 Cui toto orbe gregis provida cura fuit.
 25 Haudque orbi latuere gregis suspiria Bosnae,
 Insignis condamn fertilitatis agri.
 Non nihil antiquis, quae fors peccaverat annis
 Sed cupit obsequio nunc reparare suo.
 Indolet, auxilioque potens *succ<u>rrere* gaudet.
 30 Ut Pastor gregibus praesit unique suis.
 Et prius invitum, quem praeficit ille Ministrum
 Fratribus, eximium, magnanimumque virum*)
 En fit Bosnensis gregis, Ille Vicarius Ejus,
 Fit Pastor, Praesul, nomine, reque Pater.
 35 Pronus, et ambiguus dum sic succurrit ubique,
 Pontificem vere, quis neget esse Pium?
 Ergo plaude Tibi felix, jam Bosna triumphans.
 Venit, qui Christi Pastor ovile regat.
 Flendi sat, luxisse sat est expleta procella,
 40 Irrita non fiunt vota, precesque tuae.
 Qui Deus excelsos opibus, dimittit inanes,
 Hic satiat miseros, pauper abundet agit.
 Exaltans humiles, dispergit mente superbos.
 Orborem curam Patris ad instar habet.
 45 Annuit ecce tuis votis Pater optimus orbis.
 Qui fuit optatus Praesul is, eja venit!
 Funde Deo grates, simul aras floribus orna.
 Pontificique Pio laus pia corde sonet!

*) Quem sua Sanctitas D. N. Pius Papa IX adhuc anno 1847 tum Constantinopoli existentem per Breve suum Apostolicum in Ministrum Provinciale Provinciae Bosnae Argentinae denominare dignata fuit; nunc Eundem, viduatis Missionibus in Bosna, ad electionem S. Congregationis de Propaganda fide, Episcopum, et suum Vicarium Apostolicum de Dto. 13. November 1854 providissime praeficere, et instituire, cum summo Cleri et populi applausu, placuit.

- 50 Quem laudare satis, memori de pectore grates
 Dicere qui valeat? quisve referre potest?
 Gratia par meritis Illi quoque corde feratur,*)
 Qui tibi praesidio semper ubique fuit.
 Quive comas hodie venerandus Praesulis ungit
 Dumque manus tendit spiritus almus adest!
 55 Pectora crux decorat, Dextram sacer annulus ornat,
 Sponsus cum Ecclesia foedera pacis init.
 Erumpe in summos inquam jam Bosnia plausus,
 Libera laetitiae signa cupita dato.
 Nam vigilans tibi Praesul adest, cui Nobile Nomen
 60 E Maria nomen nam Marianus habet
 Virginis ut Matris, cultor, suo nomine compar
 Mascula sed virtus, quem probat esse virum.
 Diligit ille suos, inter quos crevit alumnus,
 Mille modos novit, vultque levare mala.
 65 Nunc — Nunc dulcisonus tollatur ad aethera plausus!
 Carmina pangantur, plectra canora sonent.
 Alma dies oritur, tellus complaudit, et aether,
 Cum moestis redeat Pontificale decus.
 Flosculus hyblaeus legitur sub tempore brumae,
 70 Grator est quando rarior, halat odor.
 Bosnia quem genuit, rigat ordo Seraphicus, almi
 Francisci, felix aethere turba Minor
 Est justus, sobrius, prudens, hospesque benignus,
 Seu qualem Paulus sanctus habere cupit.
 75 Novit oves cunctas, ut sic noscatur ab illis,
 Ut merito sursum noscat utrosque Deus.
 Qui lac, et lanam solum non quaerit ab agnis,
 Vivere sed Christo, pro grege, gente, Fide.
 Pascit oves teneras, divini nectare Verbi,
 80 Errantes humeris mox in ovile ferens.
 Aurea nam tali sub Praesule saecula redibunt,
 Mella dabunt montes, flumina lacte fluent.
 Nec potuit melior tibi nunc fortuna favere,
 Praesule nec poteras Nobiliore frui.
 85 Qui licet, ut lateat, vult prodit at indice coelo,
 In tenebris quamvis lux quoque nulla latet.
 Si taceant homines, se sola scientia pendit
 Gemma sub obscuro sic micat orta loco,
 Est Ei mens cognata polis, est pectus opertum
 90 *Ingeniumque ferax**)* Religionis amor.

*) Illustrissimi Viri Domini Josephi Georg. Strossmayer Episcopi Diakovensis, maximis beneficiis se obstructam, et potenti patrocinio ubique adiutam esse, grata recognoscit Provincia Bosnae Arg. qui etiam Die 18. Febr. 1855. in Cathedrali sua Ecclesia solennissime Consecrationem in Episcopum Vicarii Apost. servare dignatus est. Hinc sequens epigramma in utrumque Episcopum emanavit:

Unde tulit Sedem Antistes primus Djakovensis
 Illuc, hic merito Praesul inunctus, eat.
 Sicque pares cognomine, nam Bosnensis uterque
 Jure sibi dicent; Praesul hic, alter ego.

**) Dum Ejus Ingenii et Doctrinae ubertatem innunt saltem nonnulla scripta, haud exigui momenti nondum in lucem educta, probant: cum applausu excepta illa oratio: Augusto Austriae Imperatori, Regique Apostolico Francisco I. et Nobili genti Pannoniae etc. Budae 1833. edita. Item. De vita Illustris viri Augustini Miletić Epis. olim Dauliensis et vic. Ap. in Bosna commentarius. Romae 1835. recusus. — Denique evincit complurium linguarum peritia, in magni ingenii opere illo Philolo-

- Integritas vitae, gravitas, doctrina refulgent,
 Oris amabilitas, signaque Patris habens.
 Graecia quos habuit doctos, veneratur et orbis,
 Septenis illis, par sapit iste sophis.
 95 Non Jovis ingenio solum prudentia prodit,
 Veste sub obscura saepe latere solet.
 Fragile corpus humo trahit, haurit at aethere mentem,
 Ut reprobare malum possit, amare bonum.
 O Decus, o pietas cunctis imitabilis oris,
 100 Quod nulla vitii labe litura notat.
 O gregis illius felix, quam prospera sors est!
 Vivere dum reliquis non sibi Praesul habet!
 Condecet hunc celebrare virum dignissima virtus
 Poscit, de tenero promere vota sinu.
 105 Et metra nostra vomat cunctis resonabilis Echo
 Et resonet tanti nomen ubique Patris!
 Sed Dotes, mores, virtutes cogere posset
 Qui in censum? citius sidera clara leget.
 Quam valeat dignas meritis depromere laudes
 110 Et tanti dotes enumerare Viri.

* * *

- Scande igitur, rerumque sacras cape Pastor habenas,
 Pauca loquar fas si est, Praesul amate! fave!
 Macte animo! gratos dabit haec patientia fructus,
 Suave jugum Jesus, et leve reddit onus.
 115 Qui dotes cumulavit, perfidienda juvabit
 Invigilant vitae Numina justa Tuae!
 Mos est is Pastore lupis discedere viso
 Excubiasque pias hostica secta timet.
 Ergo quid insimulas oneris, nil tale meretur
 120 Vis, quae Te superet, vel superetur abest.
 Plaudit ovans Clerus, grex, regnum, Clausura Minorum,
 Seque Tuis jussis, obsequiisque dicant.
 Invenies Fratrum, Juvenumque, senumque parata
 Corda, labor cunctis dimidiatus erit.
 125 Et Pastore bono Te grex pia jussa sequetur,
 Consiliisque moram non dabit ille Tuis.
 Unanimes cuncti Te desuper expetiere
 Vox populi, vocem quis neget esse Dei!
 Et velut exemplar merito Te suspicit omnis,
 130 Fortunaque suae gaudet habere fabrum.
 Nec secus una salus Tecum, sors, vitaeque nostra,
 Cum gregis, et fidei prosperitate fluet.
 Se reputat felicem, quem Tua Dextra gubernat,
 Plausibus his festis gaudia juncta probant.
 135 Nam micat eximio vultu Tibi blanda venustas,
 Et castus renitet candido in ore pudor.
 Majestas humeros regit, et facundia linguam,
 Sollicitam frontem concomitatur honos.
 Infula chrysolithis crebris rutilantibus ardet,
 140 Quae pastoricias ornat, obitque comas.
 Relligio pietas, conamen in ardua quaevis,
 Te ornant, nec virtus altius ire potest.

gico depicta: *De ratione depingendi rite quaslibet voces articulatas seu de vera orthographia* cum necessariis elementis Alphabeti universalis, Viennae 1853 procuso, et jam in alias linguas translato,

- Condecorat reliquum praeclara scientia rerum.
 Et methodus vitae non temerata Tuae.
- 145 Quodque aliis decori sunt, quos lucrantur honores
 Tu decus ipsius Praesul honoris eris!
Cujus in amotas currant *encomnia* gentes,
 Optimus, ut veniat quaque refusus odor.
- 150 Bosnia laeta Tuum Nomen semper celebrabit,
 Aeternum tumultum non bona fama timet.
 Et titulos junget meritis doctrina perennes,
 Ibit et in *laudes* sera propago *Tuas*.
- Te Deus ambiguus, si fors nec adusque dedisset,
 Grex foret in misera conditione modo.
- 155 Et plus quam misera, nam totus fluctuat orbis
 Occupat et Fratres hinc dolor, inde timor.
 Praesule Te tanto procul hostica tela recedant,
 Grex securus eat, non lupus ullus erit.
- Vive igitur felix Patriae Pater! Ecclesiaeque
- 160 Pastor! Tum nobis quo recremur erit.
 Vive decus Bosnae! sunt haec communia vota
 Ordo Te vivo, quo bearetur habet:
 Tu Deus incolumem serva, vegetumque tuere,
 Non veniant morbi, moesta nec ulla dies.
- 165 Si placet imo Tibi, de nostra detrahe vita,
 Atque Patri tanto, contribuisse velis!
Vita foret nobis mors, mors sine Praesule *vita*,
 Floreat oro suis hic sine Pater!
- Et qui te Mariane mihi depingat Apelles,
 Qui digne caneret divus Apollo foret.
- 170 Longaevi postquam complebis Nestoris annos,
 Virtute aeternas accumulabis opes.
 Atque ubi mortalis confringent stamina vitae,
 Parcae, possideas regna beata poli!
- 175 Suscipiasque Pater sincero corde precantur
 Vota, nec incultae respue mentis opus.
 Postremoque sacram queso Tu porrige Dextram.
- 178 Et benedic nobis! tum bene Vive! Vale!

U prvim stihovima pjesnik zaziva Muzu da ga nadahne i pomogne mu pri novom poslu.

1. *st.* phaselum. „Phaselus“ ne dolazi od „Phaselis“ (grad u Likiji), kako to neki (na pr. Martinon) hoće, nego je to helenska riječ uzeta u značenju „mali čamac“²³⁾. Isp. Ovid. Am. II, 10, 9—10:

Erro, ut ventis discordibus acta phaselos

*Dividuumque tenent alter et alter amor*²⁴⁾

2. *st.* Muze su primale pjesnika u svoje kolo. Isp. Sex. Propertius, III, 1, 13—14:

At Muase comites et carmina cara legenti,

Et defessa choris Calliopea meis.

²³⁾ Isp. bilješku 321 uz Ovid. *Amores* II, 10, 9 na str. 381 izdanja: Ovide, Les amours (suivis de L'art d'aimer, Les remèdes d'amour, De la manière de soigner le visage féminin) — novi franc. prevod, uvod, bilješke od Emile Ripert, Paris, éditions Garnier frères, 1957.

²⁴⁾ Ovdje ističemo da smo u 9. stihu Ovid. *Amores* II, 10 prihvatili izmjenu u tekstu. Umjesto „*errant ut. . . .*“ citiramo: „*Erro (vel) ut. . . .*“ Tu je izmjenu, kao i neke druge izmjene iz Ovidija, uvjerljivo obrazložio W. A. Camps u „Critical notes on some passages in Ovid“, Isp. članak iz The Classical Review, 1954, Decembar — zatim ŽA VIII (1958), str. 352 (Prikaz rada anglo-saskih prvorazrednih stručnjaka po odličnoj „klasičnoj reviji“ The Classical Review 1954 od M. Stahuljka).

Stihove 1—5 „Elegije“ možemo uporediti sa Ovid. *Am.* I, 15, 35—39. Odgovarajući zavidnicima zanosnom pohvalom poezije Ovidije u citiranoj elegiji ističe svoju slavu, traži od Apolona i Muza čašu „kastalske vode“ t. j. uspjeh u poeziji i želi da kosu ovjenča mirtom. I Blaž Josić u *Elegiji Šunjiću* (st. 1—5) traži od Muza (Heliconiades) uspjeh u poeziji moleći ih da ga okruže „solitis choris“ i da mu namažu usne „hyblaeo favo“. Kao što se spomenuta Ovidijeva elegija (^{I₁₅}) smatra najuspjelijom od svih njegovih elegija, tako se upravo i ova Josićeva pjesma smatra njegovom najuspjelijom pjesmom. Mnogo sličnosti može se uočiti, ako se ova Josićeva Elegija uporedi sa Ovid. *Am.* I₂ („triumf Amora“).

6 st. Josić je, čini se, neko vrijeme bio napustio poeziju pa se na to odnose i riječi u 3—4 stihu: ingenium placidum. . . . reddit. . . .

7 st. Rad Šunjića pokazuje stvarno da je bio „Musarum patronus“.

10 st. Instat causa gravis pangere metra iubens. Pjesma je napisana u ime cijele provincije prigodom posvete Šunjića za episkopa i apost. vikara za Bosnu.

11—12 st. Što se tiče oblika *profanižer* isp. stih 863—864 „Elegije Marjanoviću“ i ono što je uz te stihove navedeno. (Oblik je konjunktiv prez.)

24—38 st.: Ističe da je Bosni bio potreban episkop.

40—43 st.: Josić ovdje koristi i starozavjetne psalme.

65—66 st.: Poziva na veselje i slavlje. Ovi se stihovi mogu donekle uporediti sa Ovid. *Am.* I₂, 39—40 u kojima Ovidije ističe veselje Venere zbog Amorova trijumfa.

81—82 st.: Očit utjecaj Vergilija i Horacija, koji su u svojim stihovima veličali Augusta. Ove stihove možemo uporediti sa Ovid. *Metam.* I, 111—112:

Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant
Flavaque de viridi stillabant illice mella.

87 st. Šunjić se bavio lingvistikom, retorikom, historijom, književnošću i filozofijom.

93—94 st.: Josić stavlja Šunjića o bok sedmorici mudraca.

105 st. resonabilis echo; isp. Ovid. *Metam.* 3, 358.

108—110 st. To su tzv. ᾠδαί kojima su se mnogo služili stari pisci. Isp. Ovid. *Tristia*, IV, 1, 57 i d.; Isp. i Verg. ecl. 1, 59—64; Ovid. *Epist. ex Ponto*, II, 7,25; Ignjat Đurđević, *Pjesni razlike*; 1 pjesma (Pojava Ovidijeve sjene):

Prije bih plame rajskih dvora,
Voće u jesen, klasje ob liti,
Prije bih mogo vale od mora,
Zrake od sunca pribrojiti,
Neg izbrojit sve poreda
Mudroznance i pjesnike.

Isp. k tome pjesmu Blaža Josića, *Ode Petru Klobušuckom* st. 155—195.

135—140 st. Opis pojave Marijana Šunjića.

146—152 st. Pohvale Marijanu Šunjiću.

167 st. Upada u oči poredak riječi u heksametru t. j. simetričnost: *Vita foret nobis mors, mors sine Praesule vita.*

169—170 st. . . . Apelles Apollo. Upotreba ličnog imena mjesto apelativa *pictor* i *poeta*.

176 st. nec incultae respue mentis opus: poniznost!

Završetak elegije (st. 175—178) podsjeća na završetak 2. elegije I. knj. Ovid. *Amor.*, 49—52.

Ovidije opisujući pobjedu Amora i povorku koja ga prati — ta je povorka slična povorci rimskog triumfatora — završava pjesmu moleći Amora da ga primi pod svoju zaštitu. Josić na koncu „Elegije“ moli Šunjića da primi njegovu pjesmu i traži od njega blagoslov.

Za Josićev latinski jezik ne može se reći da je pravi klasični jezik, jer se kod njega može često naći izraza koji klasični pjesnici nikad ne bi upotrijebili, na pr. deitas (božanstvo), cordicitus (srdačno), sine nationis disparitate (bez razlike u narodnosti). Njegov je jezik više Crkveni latinski jezik. Ako uzmemo u obzir pod kakvim je okolnostima Josić i živio i djelovao i da mu je poezija bila nuzgredno zanimanje, ne možemo prema njemu biti previše strogi. Josić je u prvom redu političar i sva nje-

gova djelatnost bila je usmjerena na to polje rada. Međutim, on je dobro poznao klasičnu latinsku poeziju, osobito Vergilija i rimske elegičare. Kod njega ima i Ovidijeve uticaja. Kao mladi student u Ugarskoj zacijelo je imao prilike da čita i Ovidijeve mladenačke pjesme. Da je to tako, svjedoči njegova *Elegija Šunjiću* iz koje na mnogo mjesta izbija uticaj Ovidijevih mladenačkih pjesama. U Ovidijevim elegijama (*Amores* I₂, I₁₅, I₇, III₆) možemo naći mjesta za kojima se povodio Blaž Josić. Josić je bio klasično obrazovan čovjek. Kao što pjesme dubrovačkih liričara pokazuju da su od svih rimskih pjesnika najviše voljeli Ovidija, najbolje ga poznavali i njime se najviše pomagali, tako, mislim, i kod Josića ima mnogo toga što podsjeća na Ovidija. I on je od rimskih klasika posuđivao pojedine misli, uzimao pojedina mjesta, opise i slika. Ima i kod njega mnogo pozajmica, koje se sastoje od raznih pjesničkih ukrasa i fraza. Kao što su se našim dubrovačkim pjesnicima, pošto su mnogo čitali i dobro poznavali rimske klasike, mnoge reminiscencije iz rimskih pisaca nesvjesno nametale i same im dolazile pod pero, tako se to može opaziti i u Josića.

Sarajevo.

Ž. Puratić.